

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЦЕНТР ЗДВН
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

До захисту допускається
Завідувач кафедри

_____ проф. В.М. Боронос
« ____ » _____ 2020 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

НА ТЕМУ:

Удосконалення системи управління грошовими потоками підприємства

Освітній ступінь “Магістр”

Спеціальність 072 – “Фінанси, банківська справа та страхування”

Науковий керівник роботи:

_____

(підпис)

Л.С. Захаркіна

Студент:

_____

(підпис)

А.М. Попова

Група:

Ф.мдн-91Мп

Суми 2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І ПІДПРИЄМНИЦТВА

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри, проф.

_____ В.М.Боронос
" ____ " _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ
до магістерської роботи

Студент(-ка) групи Ф.мдн-91Мп інституту (центру) ЦЗДВН
спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування

_____ Попова Аліна Миколаївна _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи: Удосконалення системи управління грошовими потоками підприємства

Затверджено наказом по СумДУ № _____ від " ____ " _____ 20 ____ р.

Термін здачі студентом завершеної роботи " ____ " _____ 20 ____ р..

Вихідні дані до роботи: нормативні і законодавчі акти, матеріали державної статистичної звітності, відомчі постанови, інструкції та положення, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань, що підлягають розробці):

1. Теоретичні засади проведення операцій з цінними паперами в умовах сучасних фінансових ринків;
2. Фінансові інструменти операцій з цінними паперами на фондовому ринку України;
3. Шляхи вдосконалення механізмів проведення операцій з цінними паперами.

Дата видачі завдання: " ____ " _____ 20 ____ р.

Керівник магістерської роботи: к.е.н. доц. Захаркіна Л.С.

(вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

Завдання прийнято до виконання " ____ " _____ 20 ____ р. _____
(підпис студента)

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 33 с.; 6 табл., 8 рис., 22 джерела.

Актуальність теми роботи

Система управління грошовими потоками на підприємстві - це набір методів, інструментів і прийомів цілеспрямованого, безперервного впливу з боку фінансової служби підприємства на рух грошових коштів для досягнення поставленої мети.

Метою даної роботи є дослідження системи управління грошовими потоками на рівні підприємства та формування напрямів її вдосконалення.

Об'єкт дослідження – процес управління грошовими потоками на підприємстві.

Предмет дослідження економічні відносини що виникають в процесі руху грошових коштів на підприємстві.

У першому розділі магістерської роботи досліджуються теоретичні підходи до формування грошових потоків підприємства. У другому розділі досліджено методичні підходи до управління грошовими потоками на підприємстві. У третьому розділі наведені напрямки вдосконалення механізму управління грошовими потоками.

Нормативно-правова база роботи включає в себе нормативні акти, що визначають питання управління грошовими потоками. Інформаційною основою роботи є наукові праці, періодичні джерела, Інтернет ресурси.

ГРОШОВІ ПОТОКИ, ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗВІТ ПРО РУХ ГРОШОВИХ КОШТІВ.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА	7
1.1 Структура грошових потоків підприємства та їх функціональна складова.....	7
1.2 Аналіз публікаційної активності щодо питань управління грошовими потокami	10
2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	13
2.1 Порівняльний аналіз сучасних методів розрахунку грошових потоків ..	13
2.2 Аналіз ефективності управління грошовими потоками на прикладі українських підприємств	16
3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ	21
3.1 Оптимізаційні методи управління грошовими потоками	21
3.2 Планування грошових потоків в умовах мінливого ринкового середовища.....	23
ВИСНОВКИ.....	27
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	28

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що для успішного функціонування підприємству важливо не тільки отримувати прибуток, але і бути здатним оплачувати свої операції - купувати товари, сплачувати податки в державний бюджет, виплачувати своїм працівникам винагороду за працю. Таким чином, необхідна не тільки прибутковість, але і здатність підприємства розташовувати і розпоряджатися грошовими коштами в певних обсягах і в певні терміни для здійснення всіх необхідних платежів. Щоб краще розуміти господарські операції, що проводяться підприємством і оцінювати його фінансовий стан, необхідно мати інформацію про наявність та рух його грошових коштів. Ця інформація в початковому вигляді представлена в звіті про рух грошових коштів.

Фінансове благополуччя організації багато в чому залежить від притоку грошових коштів, що забезпечують покриття його зобов'язань. В даний час велика увага приділяється вивченню і оцінці руху грошових коштів, через об'єктивної нерівномірності надходжень і виплат або в результаті непередбачених обставин виникають проблеми з готівкою. Динамічний аналіз можна проводити в розрізі показників звіту про рух грошових коштів, тоді грошові потоки будуть об'єднані в три групи за видами господарської діяльності: операційні, інвестиційні та фінансові. Зіставляється періодами в цьому випадку є або квартал, або звітний рік.

Метою даної роботи є дослідження системи управління грошовими потоками на рівні підприємства та формування напрямів її вдосконалення.

Об'єкт дослідження – процес управління грошовими потоками на підприємстві.

Предмет дослідження економічні відносини що виникають в процесі руху грошових коштів на підприємстві.

У першому розділі магістерської роботи досліджуються теоретичні підходи до формування грошових потоків підприємства. У другому розділі дослі-

джено методичні підходи до управління грошовими потоками на підприємстві. У третьому розділі наведені напрямки вдосконалення механізму управління грошовими потоками.

Нормативно-правова база роботи включає в себе нормативні акти, що визначають питання управління грошовими потоками. Інформаційною основою роботи є наукові праці, періодичні джерела, Інтернет ресурси.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Структура грошових потоків підприємства та їх функціональна складова

Грошові потоки грають велику роль в виробничо-господарській діяльності підприємства. Управління грошовими потоками є фінансовим інструментом, який сприяє досягненню основної мети будь-якого комерційного підприємства, тобто отримання прибутку. Основна мета управління грошовими потоками на підприємстві - це виявлення рівня достатності грошових коштів, оптимізація грошових коштів, а також ефективне їх використання. На підприємстві необхідно створення такої системи управління грошовими потоками, яка охоплювала б основні аспекти управління діяльністю підприємства, а саме управління товарно-матеріальними запасами, необоротні активи, дебіторською та кредиторською заборгованістю, власним капіталом і так далі.

Система управління грошовими потоками на підприємстві - це набір методів, інструментів і прийомів цілеспрямованого, безперервного впливу з боку фінансової служби підприємства на рух грошових коштів для досягнення поставленої мети. Об'єктом управління в даній системі є грошові потоки підприємства, які пов'язані із здійсненням різних господарських і фінансових операцій, а суб'єктом управління виступає фінансова служба підприємства. Елементами системи управління грошовими потоками на підприємстві є фінансові методи і інструменти, нормативно-правове, інформаційне та програмне забезпечення. Розглянемо кожен з елементів більш докладно.

До фінансових методів, які роблять безпосередній вплив на динаміку і структуру грошових потоків підприємства відносяться система розрахунків з дебіторами і кредиторами; взаємини з засновниками підприємства, контрагентами, державними органами; кредитування; фінансування; інвестування; страхування; оподаткування; факторинг і інші фінансові методи. Фінансові інстру-

менти об'єднують гроші, кредити, податки, форми розрахунків, інвестиції, ціни, векселі та інші інструменти фондового ринку, норми амортизації, дивіденди, депозити та інші інструменти, склад яких визначається особливостями організації фінансів на підприємстві.

Нормативно-правове забезпечення підприємства складається з системи державних законодавчо-нормативних актів, встановлених норм і нормативів, статуту господарюючого суб'єкта, внутрішніх наказів і розпоряджень, договірної бази. В сучасних умовах необхідною умовою успіху бізнесу є своєчасне отримання інформації та оперативне реагування на неї, тому важливим елементом управління грошовими потоками підприємства є внутрішньо фірмова інформація. Застосування прикладних фінансових програм забезпечує фінансового менеджера облікової та аналітичної інформацією, тому до вибору таких програм необхідно підходити обережно, вибираючи такий програмний продукт, який найбільш повно задовольняв би вимогам надійності, достовірності та прозорості інформації, гнучкості в настройках під особливості бізнесу підприємства, а також відповідав б чинному законодавству.

На рисунку 1.1. наведено узагальнену класифікацію грошових потоків підприємства. Як видно з цього рисунку одним з основних класифікаційних ознак є формування грошових потоків за видами діяльності та напрямом руху. За видами діяльності розрізняють грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Операційною (поточною) діяльністю вважається діяльність організації, яка має на одержання прибутку як основну мету, або не має одержання прибутку як такої мети у відповідності з предметом і цілями діяльності. Потоки грошових коштів від операційної діяльності, головним чином, виникають з основної, що приносить дохід, діяльності організації і є результатом операцій та подій, що входять у визначення чистого прибутку (збитків).

Інвестиційною діяльністю вважається діяльність компанії, пов'язана з капітальними вкладеннями в зв'язку з придбанням основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних активів, а також їх продажем; із здійсненням

довгострокових фінансових вкладень в інші підприємства, продажем цінних паперів і (або) інших видів фінансових вкладень і т.п. Таким чином, інвестиційна діяльність - це придбання і реалізація довгострокових активів і фінансових вкладень, що не відносяться до еквівалентів грошових коштів.

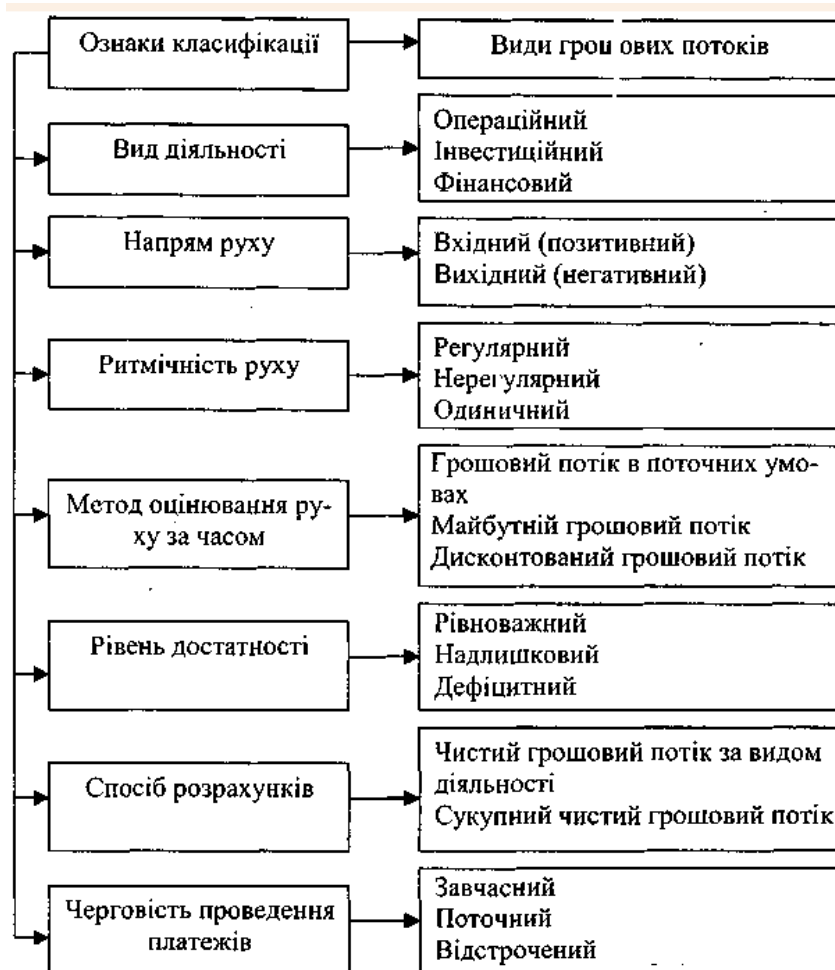

Рисунок 1.1 – Класифікація грошових потоків підприємства

Фінансовою діяльністю компанії вважається діяльність, пов'язана із здійсненням короткострокових фінансових вкладень, випуском акцій та інших цінних паперів, залученням і погашенням позик і т.п. Фінансова діяльність призводить до змін в розмірах і структурі власного і позикового капіталу (за винятком поточної кредиторської заборгованості).

Узагальненим результатом руху коштів на підприємстві є чистий грошовий потік, що характеризує різницю між позитивними та від'ємними грошовими потоками (рис. 1.2). Ця характеристика демонструє рівень фінансової рівно-

ваги та темпи зростання вартісних характеристик підприємства. Основним фінансовим документом звітності, в якому відображуються грошові потоки є Звіт про рух грошових коштів за певний період.

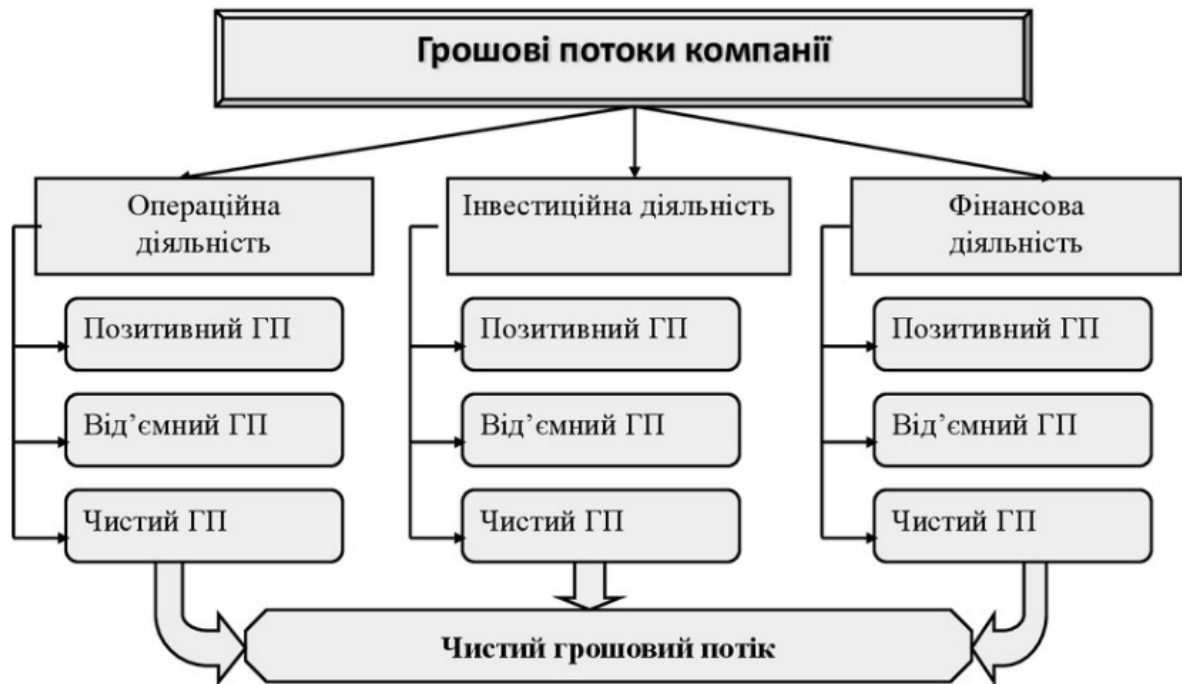

Рисунок 1.2 – Формування чистого грошового потоку

Важливим фактором в управлінні грошовими потоками є кореляція з корпоративною стратегією підприємства. У той же час перевага віддається сферам діяльності підприємства, який забезпечує приплив грошових коштів, максимальний рівень страхових резервів і мінімальний рівень ризику, який є основним для розподілу і здійснення фінансового і економічного аналізу в фінансових операціях.

1.2 Аналіз публікаційної активності щодо питань управління грошовими потоками

Огляд вітчизняних та закордонних публікацій з питань управління грошовими потоками демонструє наявність значного інтересу до різних аспектів проведення руху грошових коштів на підприємстві.

Наприклад, О. Мордовцев та М. Хребтов, аналізуючи методичний підхід до управління грошовими потоками промислового підприємства, пропонують: «...методичний підхід до управління грошовими потоками підприємства який ґрунтується на принципах (системності, комплексності, адаптивності, динамічності, безперервності, наукової обґрунтованості, оптимальності, інформативності, ефективності, максимізації прибутку, забезпечення оптимального рівня витрат, збалансованості); функціях (аналіз, планування, прогнозування, координація, організація, контроль), відповідному методичному інструментарії та необхідному ресурсному забезпеченні [9]».

Н. Налукова та Г. Кулина на прикладі ПАТ «Укртелеком» досліджують ефективність управління грошовими потоками підприємства та доходять висновку, що: «...впровадження у практику сукупності робіт із щоденного моніторингу стану грошових потоків господарюючих суб'єктів та заходів оптимізації їх структури, значно раціоналізує роботу керівників підприємства, дозволить фінансовим менеджерам своєчасно ухвалювати ефективні управлінські рішення [14]».

Значна кількість наукових публікацій присвячена галузевим особливостям управління грошовими потоками. Наприклад, А. Буряк та І. Дем'яненко розглядають «...методологічні аспекти використання грошового потоку в ролі індикатора фінансової спроможності і критерію оцінки ефективності аграрного бізнесу та фінансового його стану [5]». Ю. Юрченко досліджує методологічну сутність управління грошовими потоками будівельних підприємств з урахуванням специфіки їх діяльності, їх структури [20].

Розглянуті ними питання широко висвітлені в науковій літературі, однак такі питання, як удосконалення системи управління грошовими потоками шляхом впливу на кредитно-грошову політику підприємства, є недостатньо вивченими. Крім того, проблема формується ще й тому, що з розвитком і вдосконаленням ринку змінюються умови функціонування підприємств і, відповідно, повинні змінюватися і підходи до управління грошовими потоками на підприємстві. Тому метою даного дослідження є пошук сучасних шляхів вдоскона-

лення системи управління грошовими потоками, відповідних сучасним вимогам і задачам. Відповідно до цього в процесі дослідження було проведено аналіз основних фінансових показників, аналіз грошових потоків та визначено основні напрямки та заходи щодо вдосконалення на підприємстві, а також дано обґрунтування економічної ефективності розроблених заходів.

Теоретико-методичні засади проведення операцій з управління грошовими потоками наведені також в працях науковців Сумського державного університету [6, 11, 21].

Аналізуючи інтерес сучасних науковців та практиків до питань управління грошовими потоками можна використати можливості програмного продукту Google Trends. За його допомогою було проаналізовано рівень інтересу до поняття «грошовий потік» та напрямів за яким він формується (рис. 1.3).

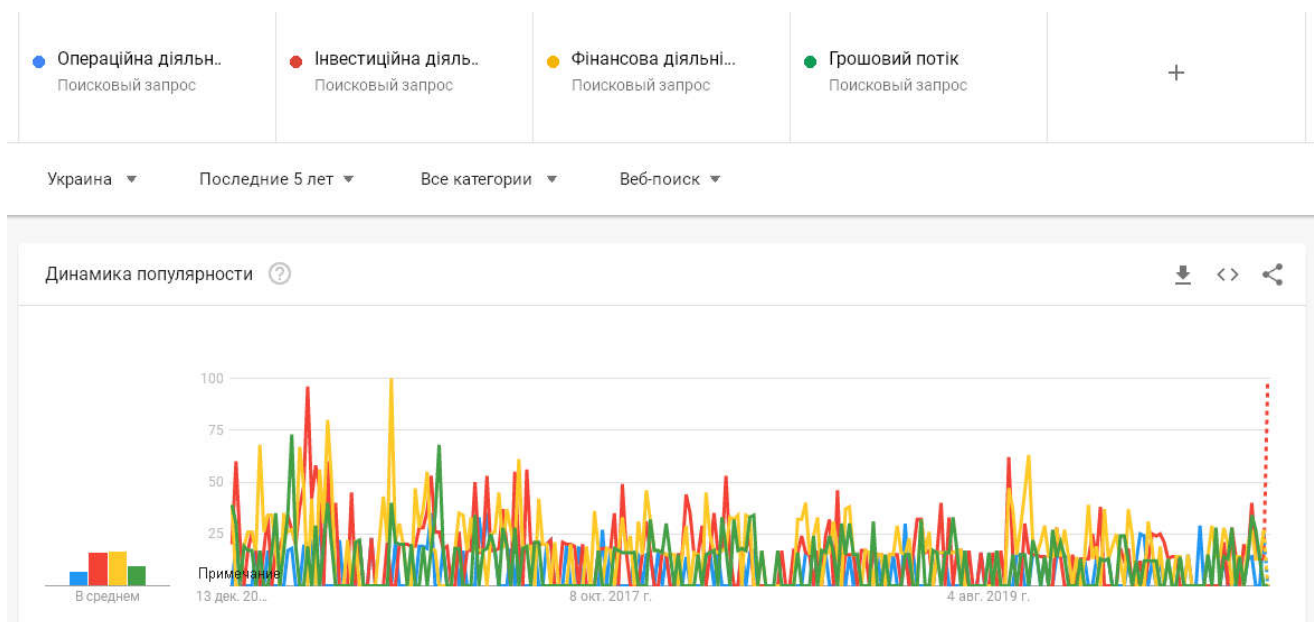

Рисунок 1.3 – Частота застосування термінів, пов’язаних з грошовими потоками в Україні [авторська розробка].

Як видно з рисунку 1.3, сучасні пошукові запити переважно спрямовуються на пошук інформації, пов’язаної із фінансовою та інвестиційною діяльністю підприємств.

2 МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Порівняльний аналіз сучасних методів розрахунку грошових потоків

Управління грошовими потоками особливо важливо для організації з точки зору необхідності:

- регулювання ліквідності балансу;
- управління оборотними активами;
- планування часових параметрів капітальних витрат і їх фінансування;
- управління поточними витратами і їх оптимізації для раціонального використання ресурсів;
- прогнозування економічного зростання.

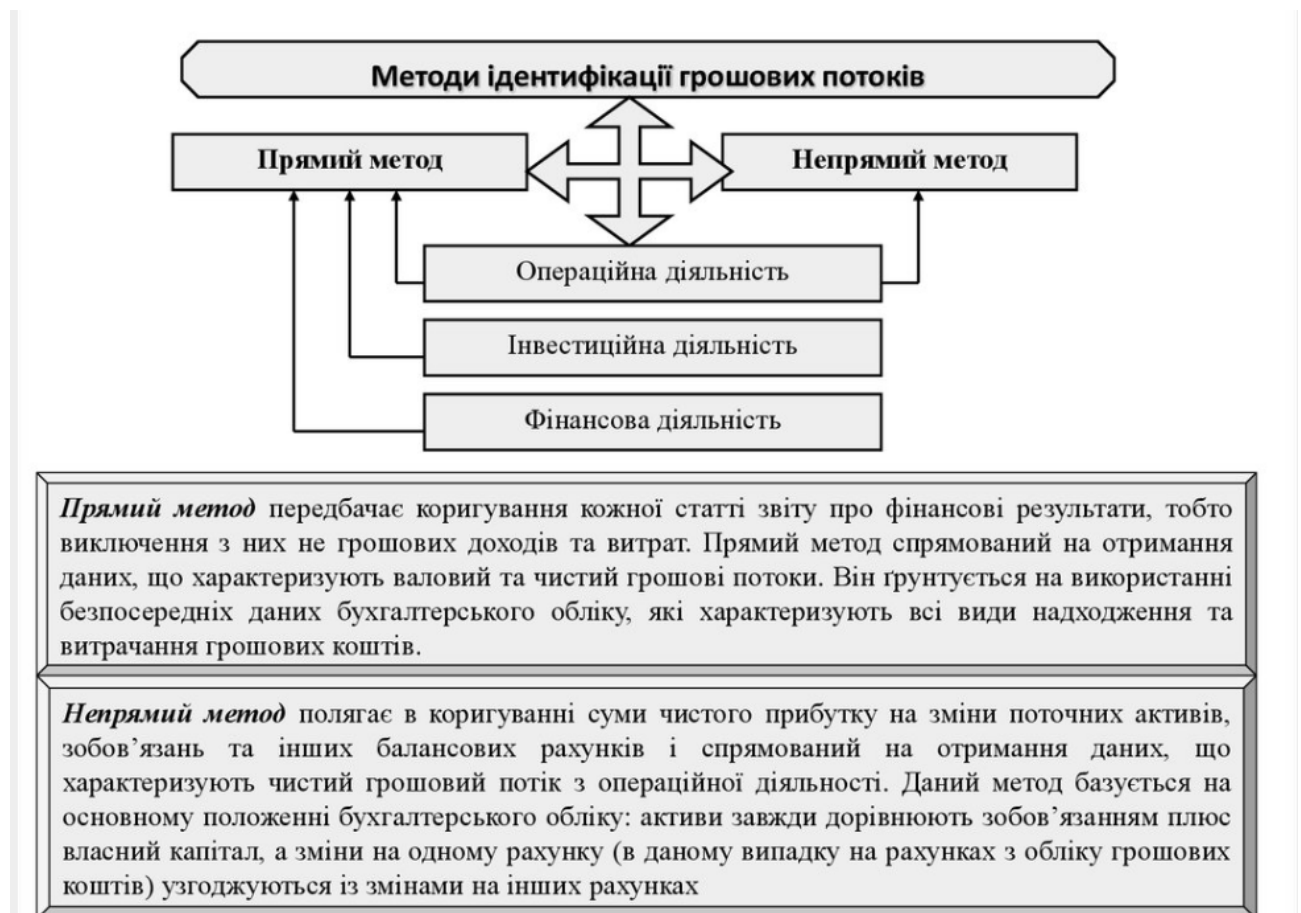

Рисунок 2.1 – Методи ідентифікації грошових потоків

Управління грошовими потоками на підприємстві неможливо без проведення безперервного і детального їх аналізу. Як правило, рекомендується при формуванні звіту про рух грошових коштів користуватися прямим методом. Застосування цього методу дозволяє формувати валові грошові потоки, які не перекручені курсовими різницями. Це особливо важливо для підприємств, що ведуть зовнішньоекономічну діяльність. Крім того, це дозволяє в динаміці порівнювати масштаби діяльності підприємств, що входять до складу великих компаній.

Перевагою використання прямого методу є можливість оцінки загальної суми надходжень і витрат грошових коштів організації, як в цілому, так і в розрізі трьох основних видів діяльності. Але при цьому даний метод має серйозний недолік, тому що не розкриває взаємозв'язку отриманого фінансового результату і зміни коштів на рахунках організації. При аналізі грошового потоку прямим методом, слід знати і розуміти, що перераховані вище недоліки допомагає виправити непрямий метод розрахунку чистого грошового потоку підприємства. Непрямий метод спрямований на отримання даних, що відображає чистий фінансовий потік підприємства у звітному періоді. Так само, особливістю даного методу є розкриття більшої аналітичної інформації для рахунку «змінених» статей балансу, який показує різні потоки та рухи грошового капіталу підприємства. Таким чином, аналіз руху грошових коштів, виконаний прямим методом, обов'язково повинен бути доповнений інформацією про причини розбіжності прибутку і зміни грошових коштів, що дозволяє оцінити непрямий метод.

Крім прямого і непрямого методу розрахунку грошового потоку підприємства існує ще один, більш унікальний метод аналізу грошової маси - метод коефіцієнтів. Особливість даного методу полягає в його відносних показниках, завдяки яким можна глибоко вивчити рух грошового капіталу організації, розрахувати коефіцієнти ефективності використання грошових коштів, рівень достатності грошових коштів організації та багато інших. Основні коефіцієнти, що використовуються при даному виді аналізу наведені в таблицях 2.1- 2.4.

Таблиця 2.1 – Аналіз рівномірності грошових потоків

Середньоквадратичне відхилення надходження грошових коштів (σN)	$\sigma N = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (\bar{N} - N_n)^2}{n}}$	<p>N – середній за період обсяг позитивного грошового потоку</p> <p>N_n – обсяг позитивного грошового потоку за кожен з періодів</p> <p>V – середній обсяг вихідного грошового потоку</p> <p>V_n – обсяг вихідного грошового потоку за кожен з періодів</p>
Середньоквадратичне відхилення витрачання грошових коштів (σV)	$\sigma V = \sqrt{\frac{\sum_{t=1}^n (\bar{V} - V_n)^2}{n}}$	
Коефіцієнт варіації вхідного грошового потоку	$KV_n = \frac{\sigma N}{N} \times 100$	
Коефіцієнт варіації вихідного грошового потоку	$KV_v = \frac{\sigma V}{V} \times 100$	
Коефіцієнт рівномірності вхідного грошового потоку	$KpN = 100 - KV_n$	
Коефіцієнт рівномірності вихідного грошового потоку	$KpV = 100 - KV_v$	

Таблиця 2.2 – Аналіз збалансованості грошових потоків

Чистий грошовий потік	$ЧГП = ПГП - ВГП$	<p>ПГП – позитивний грошовий потік</p> <p>ВГП – від'ємний грошовий потік</p> <p>ЧП – сума чистого прибутку</p>
Коефіцієнт "якості" чистого грошового потоку	$Kя = \frac{ЧП + Ам}{ЧП}$	<p>Ам – амортизаційні відрахування</p> <p>ЧГПод – чистий грошовий потік від операційної діяльності</p>
Коефіцієнт достатності грошових потоків від операційної діяльності	$KДчп = \frac{ЧГПод}{ПП + \Delta Z + Д}$	<p>ПП – сума погашених позик</p> <p>ΔZ – сума приросту запасів в складі оборотних активів</p> <p>Д – сума сплачених дивідендів</p>
Коефіцієнт достатності грошових потоків	$Kдгк = \frac{ЗГКп + ПГП}{ВГП + Деф}$	<p>ЗГКп – залишок грошових коштів на початок оцінки</p> <p>Деф – дефіцит грошових коштів</p>
Довжина фінансового циклу	$ДФЦ = ПОз + ПОдз - ПОкз$	<p>ПОз, ПОдз, ПОкз – періоди обороту запасів, дебіторської та кредиторської заборгованостей</p>

Таблиця 2.3 – Аналіз ліквідності грошових потоків

Коефіцієнт ліквідності грошових потоків	$KL = \frac{ПГП}{ВГП}$	<p>ПГП – позитивний грошовий потік</p> <p>ВГП – від'ємний грошовий потік</p> <p>ГАп – залишок грошових активів на початок періоду</p>
Відносний індекс ліквідності	$IL = \frac{ГАп + ЧП}{\sigma ЧП}$	<p>ЧП – сума чистого грошового потоку</p> <p>$\sigma ЧП$ – середньоквадратичне відхилення чистого грошового потоку</p>

Таблиця 2.4 – Аналіз ефективності управління грошовими потоками

Коефіцієнт ефективності грошових потоків	$K_{EГП} = \frac{ЧГП}{ВГП}$	ЧГП – сума чистого грошового потоку ВГП – від’ємний грошовий потік
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку від операційної діяльності	$K_{РЧГП} = \frac{ЧГП_{од} - Д}{\Delta PІ + \Delta ФІ}$	ЧГП _{од} – чистий грошовий потік від операційної діяльності Д – сума сплачених дивідендів $\Delta PІ$ – сума приросту реальних інвестицій $\Delta ФІ$ – сума приросту фінансових інвестицій

Незважаючи на складність коефіцієнтного методу аналізу грошового потоку підприємства, його перевага міститься в вивченні ефективності та достатності грошової маси організації. Завдяки вивченню динаміки різних перерахованих вище коефіцієнтів, що дозволяють встановити позитивні і негативні тенденції, а так само, що відображають якість управління грошовими потоками підприємства можна якісно і професійно розробити необхідні заходи для внесення відповідних коректив, спрямованих на оптимізацію грошових потоків підприємства та управлінських рішень в процесі господарської діяльності.

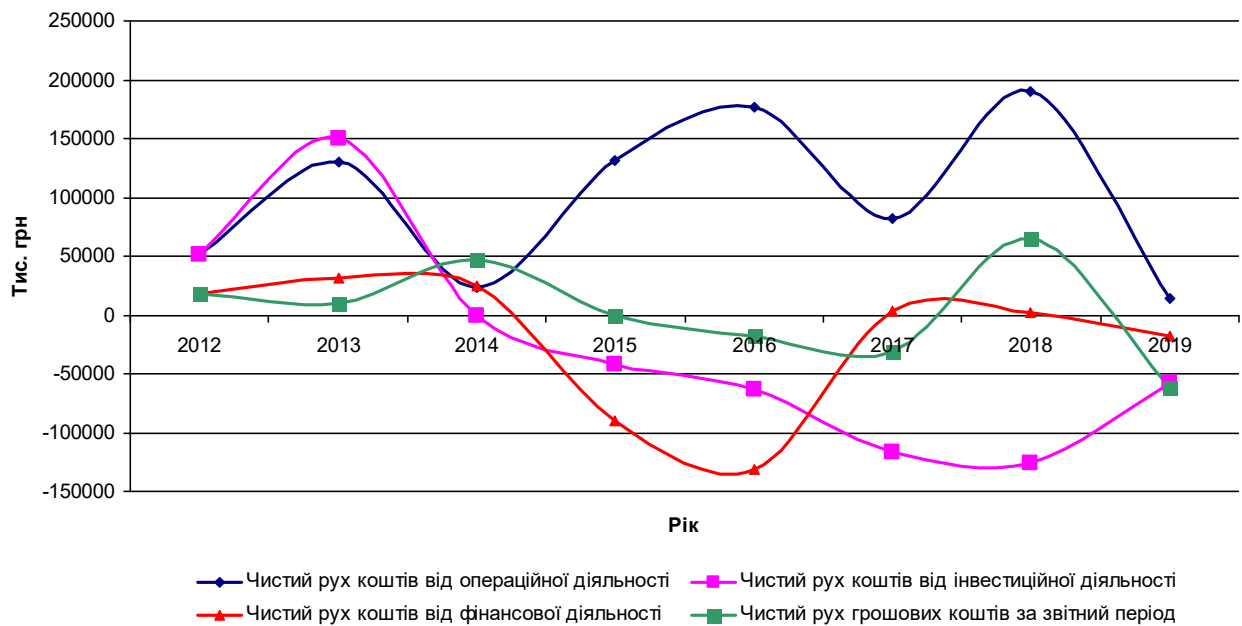
Таким чином, ми розглянули теоретичні аспекти аналізу грошових потоків, вивчили основні показники розрахунку, сутність, позитивні і негативні сторони методів розрахунку грошового капіталу підприємства. За допомогою перерахованих вище методів можна раціонально і доцільно керувати грошовим капіталом, так як в системі це значно впливає не тільки на показники фінансової діяльності підприємства, а й на багато інших чинників. За допомогою показників можна проаналізувати платоспроможність підприємства, визначити джерела притоку і шляхи витрачання грошових коштів, встановити потенціал організації або ж перспективи підприємства на майбутнє.

2.2 Аналіз ефективності управління грошовими потоками на прикладі українських підприємств

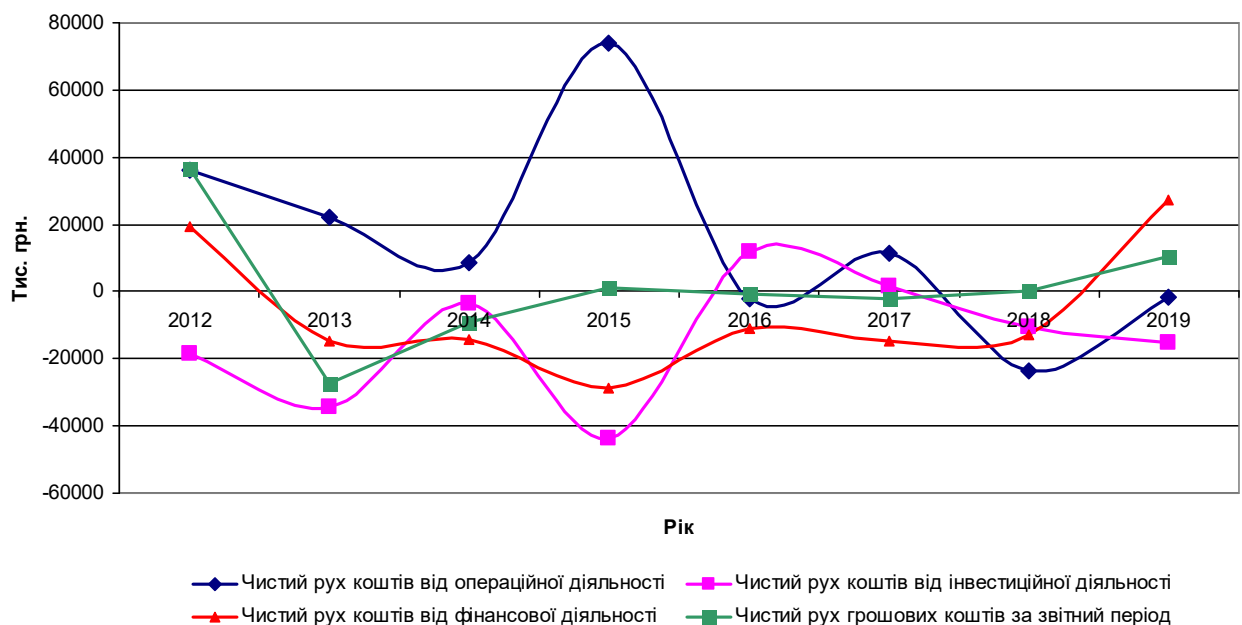
Ефективність управління грошовими потоками можна розглянути на прикладі деяких українських підприємств. Для аналізу були обрані підприємства АТ «Насосенергомаш» м. Суми та АТ «Полтавський турбомеханічний завод».

Обидва підприємства працюють в галузі машинобудування та займають провідні позиції серед промислових підприємств сумського та полтавського регіону. Для аналізу грошових потоків були використані дані про рух грошових коштів, які містяться у фінансовій звітності цих підприємств (додатки А, Б). На рисунках 2.2. та 2.3 наведено динаміку зміни чистих грошових потоків від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств.

Рисунки 2.2 – Чисті грошові потоки АТ «Насосенергомаш»

Рисунки 2.3 – Чисті грошові потоки АТ «Полтавський турбомеханічний завод»

Як видно з графіків грошові потоки обох підприємств мають значну волатильність. Це підтверджується розрахунками показника стандартного відхилення σ , значення якого наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Показники стандартного відхилення

Характер грошового потоку	АТ «Насосенергомаш»	АТ «Полтавський турбомеханічний завод»
Чистий рух коштів від операційної діяльності	67442,53	29402,58
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	91781,07	18327,4
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	58933,64	19158,08
Чистий рух грошових коштів за звітний період	41361,91	18116,08

Як видно з таблиці, для АТ «Насосенергомаш» найбільша волатильність характерна для грошового потоку від інвестиційної діяльності, а для АТ «Полтавський ТМЗ» для грошового потоку від операційної діяльності. На рисунках 2.4 та 2.5 наведено структуру позитивного та від'ємного грошового потоку від операційної діяльності у 2019 році для підприємств, що аналізуються.

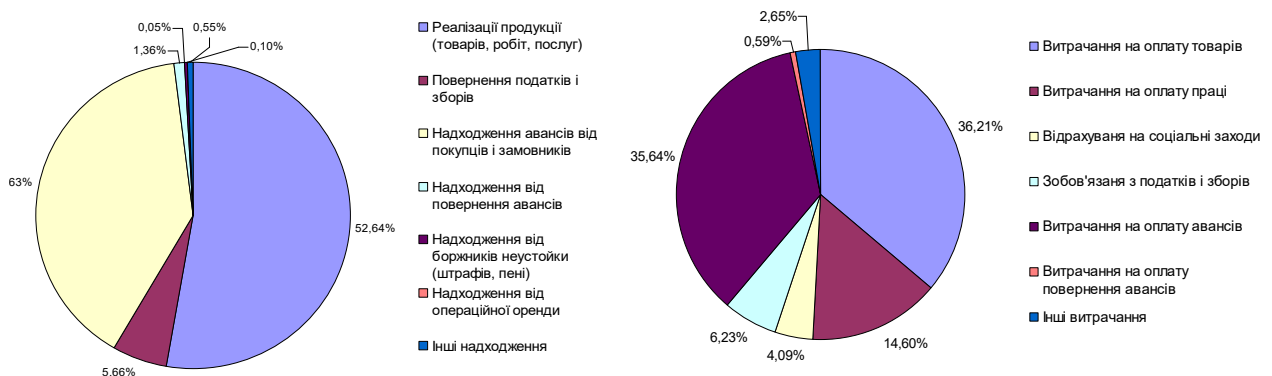

Рисунок 2.4 – Позитивний та від'ємний грошовий потік від операційної діяльності АТ «Насосенергомаш»

Як видно з графіку, в складі позитивних грошових потоків АТ «Насосенергомаш» переважають грошові потоки від реалізації продукції, а також від надходження авансів від покупців та замовників. В складі від'ємних грошових

потоків переважають витрати на оплату товарів та оплату авансів. Також суттєвими є витрати на оплату праці.

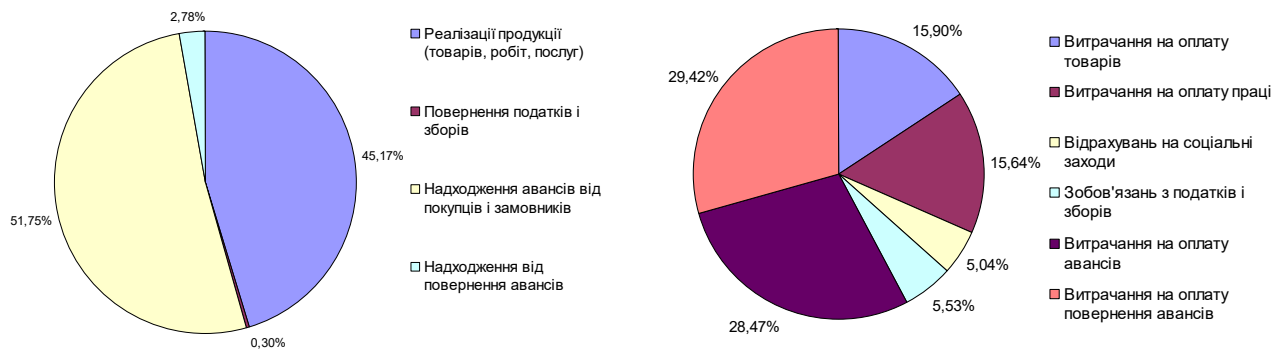

Рисунок 2.5 – Позитивний та від’ємний грошовий потік від операційної діяльності АТ «Полтавський ТМЗ»

Для визначення впливу показників грошових потоків від різних видів діяльності на величину чистого прибутку було проведено кореляційний аналіз за допомогою електронних таблиць EXCEL. Його результати у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Моделювання впливу значень чистих грошових потоків на величину чистого прибутку підприємств (коефіцієнт кореляції)

	Чистий рух коштів від операційної діяльності	Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	Чистий рух коштів від фінансової діяльності
АТ «Насосенергомаш»	0,0119	0,4981	-0,2878
АТ «Полтавський ТМЗ»	0,9371	-0,8279	-0,3278

Моделювання показало, що для АТ «Насосенергомаш» чистий прибуток практично не залежить від руху грошових коштів. Для АТ «Полтавський ТМЗ» навпаки на чистий прибуток значно впливає рух коштів від операційної діяльності і рух коштів від інвестиційної діяльності, характер якого має обернений вплив.

В цілому тенденції руху грошових потоків носять позитивний характер. Для того, щоб підвищити ефективність діяльності організації система управління грошовими потоками працювала в режимі попередження небажаних ситуацій.

цій, а не виправлення наслідків, необхідно оперативно стежити за формуванням кожного показника, своєчасно попереджати вплив можливих відхилень. Для цього складається платіжний календар, а також бюджет руху грошових коштів. Складання платіжного календаря дозволить визначити моменти часу, в які у організації буде недолік або надлишок грошових коштів, щоб розумно уникнути критичних явищ або пом'якшити їх, а також раціонально використовувати тимчасово вільні кошти.

Оптимізація грошових потоків дає можливість підтримувати фінансову рівновагу, яке досягається за умови, якщо попит компаній на грошові кошти відповідає його пропозицією. Можливим умовою оптимізації грошових потоків є вивчення факторів, що впливають на їх обсяг і характер формування в часі. До зовнішніх факторів можна віднести загальну проблему неплатежів, низький рівень виробництва і купівельної спроможності, несприятливі умови кредитування, недосконалість податкової політики. Внутрішніми факторами, які впливають на грошовий оборот підприємства, є: висока собівартість продукції, низька конкурентоспроможність, відсутність ринків збуту, відсутність джерел довгострокового фінансування капіталовкладень і т.п.

3 НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ

3.1 Оптимізаційні методи управління грошовими потоками

Оптимізація грошових потоків підприємства є процесом підбору таких форм їх організації, які включають в себе галузеву специфіку та індивідуальні особливості його бізнес-процесів. Оптимізація грошових потоків підприємства є однією з центральних функцій їх управління, орієнтованої на збільшення рівня ефективності грошових коштів у планованому періоді. Головні завдання оптимізації:

- виявлення і застосування резервів, які дозволяють знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення коштів;
- забезпечення більш повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і за обсягами;
- забезпечення більш тісному взаємозв'язку грошових потоків за видами господарської діяльності підприємства;
- збільшення суми і якості чистого грошового потоку, що генерується господарською діяльністю підприємства. Оптимізація грошових потоків підприємства є не тільки головним питанням фінансів, але і операційної проблемою.

Всі відділи підприємства, починаючи від відділів продажів і маркетингу, закупівель і виробництва, до відділів фінансів і казначейства, повинні займатися координацією своїх дій з метою досягнення найкращих результатів. Щоб впоратися з даними моментом, багато провідних організації об'єднують компенсацію персоналу з досягненням певних цільових показників грошових потоків.

Головні методи оптимізації грошових потоків підприємства:

1. Використання технологій з метою зменшення циклу обороту грошових коштів. Наприклад, якщо надавати рахунки-фактури в електронному вигляді, а не в паперовому вигляді, то можна значно скоротити час на виставлення і прийняття до оплати рахунків контрагентів.

2. Оптимізація фінансових функцій. Наприклад, продуктивна практика управління кредиторською заборгованістю представлена переговорами про більш вигідних умовах і знижки з постачальниками, застосуванням знижок за обсяг, погодинної моніторинг контрактів постачальників і т.д.

3. Звіт про рух грошових коштів. Прогнозування грошових потоків є прогнозом доходів і звітів про рух грошових коштів, а також прив'язкою прогнозів руху грошових коштів до основних показників оборотного капіталу з балансу. Такий прогноз покращує рентабельність.

4. Узгодження фінансування з грошовими потоками. Підприємство повинно знайти відповідність різних джерел фінансування і потоків капіталу. Це дає гарантію на те, що у прибуткового бізнесу буде доступ до грошових коштів з метою виконання своїх поточних зобов'язань. Таким чином, оптимізація грошових потоків на основі фінансового аналізу необхідна для підприємств, які потребують грошових коштів з метою зростання своєї конкурентоспроможності, фінансової гнучкості і подальшого процвітання. Ефективна оптимізація грошовими потоками вимагає від фінансової діяльності підприємства формування спеціальної політики такого управління як частини загальної фінансової стратегії підприємства.

У перспективі підходи до управління грошовими потоками повинні підвищувати частку так званого чистого грошового потоку - коштів, які після оборотного циклу залишаються в розпорядженні компанії. Так, наприклад, при здійсненні методу зниження питомої ваги змінних витрат у вартості продукції, компанія отримує додатковий контроль над грошовими потоками, тому що подібні переміщення, що базуються на стабільних факторах, легше прогнозувати, а значить, менш витратним є бюджетування в рамках організації. Одним з методів отримання вигоди з грошових потоків є зниження податкових виплат за допомогою регіональних і державних програм особливого оподаткування. Закончені за допомогою даного методу кошти, як і за допомогою інших методів, найбільш ефективним буде направляти на створення амортизаційного фонду, який здатний запобігти появі касового розриву, а також дозволить пережити

організації хвилювання на ринку і, можливо, отримати нові позиції під час кризових явищ.

Таким чином, було встановлено, що грошовий потік - є комплексним ланкою фінансової системи будь-якої організації. Відзначено, що здійснення нормальної діяльності і забезпечення фінансової стабільності організації представляється можливим лише при грамотному управлінні грошовими потоками за допомогою різних підходів. Частина підходів є ефективними на короткостроковій перспективі, а інші - на довгостроковій. При наявності потужного конкурентного середовища на ринку раціоналізувати грошові потоки краще «за рахунок організації» (метод лізингу, реструктуризація заборгованостей тощо.), Тому що операції «за рахунок споживача» можуть знизити конкурентоспроможність на ринку. Довгострокові методи дозволяють сформувати організації такі необхідні з урахуванням специфіки української економіки амортизаційні кошти, які допоможуть запобігти появі касового розриву і забезпечити загальну фінансову стійкість і безперервність виробничого циклу. Виходить, що сучасні підходи до управління грошовими потоками - це складні інструменти, за допомогою яких можна забезпечити максимально ефективну роботу організації та використання грошових коштів.

3.2 Планування грошових потоків в умовах мінливого ринкового середовища

Політика управління грошовими потоками підприємства в більшій мірі орієнтована на мінімізацію ризику браку грошових коштів, що виникає через тимчасового розриву між грошовими припливом і відтоком. З цією метою фінансові менеджери регулярно аналізують рух грошових коштів, здійснюють прогнозування грошових потоків. Тим більше, що в сучасних умовах це не складна процедура, так як більшість програмних продуктів, що використовуються в діяльності підприємства, мають можливість формувати різні види звітів. За результатами проведеного аналізу здійснюється прогнозування грошо-

вих потоків господарюючого суб'єкта. При цьому необхідно врахувати особливості ведення бізнесу основними конкурентами, що дозволить утримати або розширити кількість клієнтів (наприклад, використання передоплати може негативно вплинути на укладення договору між продавцем і покупцем). Одним з варіантів щодо підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на підприємстві, а отже, і діяльності, є планування грошових потоків.

Бюджет руху грошових коштів може бути складений виходячи з бюджетів продажів, матеріальних витрат, витрат на оплату праці, бюджету доходів і витрат підприємства. З огляду на, що діяльність суб'єкта здійснюється в умовах високого рівня конкуренції на локальному ринку, залежно від постачальників-виготовлювачів віконних систем, то, як показала практика, використання більш тривалого горизонту планування знижує вірогідність розрахунків.

Наступний напрямок діяльності в рамках управління грошовими потоками - це підтримка оптимального співвідношення між вхідними та вихідними потоками грошових коштів, скорочення розриву між їх припливом і відтоком. Розриви особливо характерні для малого бізнесу, де залучення грошових коштів може передувати їх неодноразовий відтік: витрати на придбання матеріалів, необхідних для виконання робіт, на отримання дозволу часто доводиться здійснювати ще до того, як клієнт заплатить за наданий товар або послугу.

Відстежувати стан розрахунків найефективніше за допомогою платіжного календаря, що складається з дохідної і видаткової частин. При формуванні дохідної частини платіжного календаря враховують, що надходження грошових коштів можуть бути спрогнозовані з різним ступенем ймовірності. Притоки грошових коштів за договорами, укладеними з юридичними особами мають високу ступінь достовірності надходження, а при взаємодії з фізичними особами доводиться використовувати усереднене значення надходження коштів за період. Видаткова частина платіжного календаря відображає як достовірно встановлені витрати, за якими відбивається така інформація як дата, сума платежу, номер рахунку і договору, так і ті витрати, ймовірність настання яких досить велика, але по ним ще немає підтверджуючих документів.

Управління рухом грошових коштів в процесі здійснення діяльності організації це процес динамічного управління капіталом з урахуванням зміни вартості грошей у часі. Втім, у підприємств різного масштабу відрізняються напрямки формування капіталу, способи і методи управління ним, і, тим самим, цілі і завдання. Різні і власне розміри потоків грошових коштів, їх спрямованість, дискретність. Значна кількість суб'єктів малого і середнього бізнесу в своїй діяльності практично не здійснює інвестиції, мінімальні і потоки, які стосуються фінансової діяльності. Все це зумовлює наявність відмінностей в управлінні грошовими потоками на невеликих і великих підприємствах.

У процесі управління потоками грошових коштів великого господарюючого суб'єкта забезпечується збалансованість притоку і відпливу грошей, їх синхронність з урахуванням тимчасового чинника, зростання чистого грошового потоку, що, як наслідок, відбивається на зростанні вартості бізнесу. Таким чином, вважаємо за доцільне зазначити, що бажаними напрямками оптимізації грошових потоків виступають збалансування, синхронізація, максимізація. При цьому, з урахуванням параметрів організації бізнесу, складності та різноплановості грошових потоків на великих підприємствах, розрізненості їх підрозділів (що особливо актуально для структур холдингового і аналогічного типів), і пов'язаної з цим інертності і бюрократизм у прийнятті фінансових рішень, особливу значимість для великого підприємства набуває належне планування грошових потоків.

Зокрема, важливо розуміти ту обставину, що в рамках великої, ієрархічної, бюрократизованої організаційно-фінансової структури набагато простіше виконати план, наприклад, перерозподіливши кошти між підрозділами або ж учасниками холдингу, ніж його належним чином сформувати. Грамотне планування грошових потоків, прогноз їх руху, перш за все, для великих господарюючих суб'єктів, сприятиме раціональному використанню власних фінансових ресурсів і знижувати залежність компанії від залучених джерел фінансування, що, в свою чергу, забезпечує зниження ризику неплатоспроможності суб'єкта.

Здійснення планування дозволяє суб'єкту управління отримувати точну інформацію про те, коли і в якій сумі будуть потрібні ліквідні активи для реалізації поставлених цілей і скільки їх буде отримано в результаті. Зарубіжний досвід здійснення господарської діяльності ґрунтується на тому, що в якості основної мети процесу управління грошовими коштами є їх підтримку на мінімально допустимому рівні, достатньому для здійснення нормальної діяльності. Бюджет руху грошових коштів дозволяє спрогнозувати надходження і виплати грошей за планований період часу.

ВИСНОВКИ

Управління грошовими потоками є фінансовим важелем, за допомогою якого можна досягти високого кінцевого результату фінансово-господарській діяльності організації, що дає можливість отримати більше прибутку. Саме цим обумовлюється актуальність проблеми ефективного управління грошовими потоками. Воно полягає в забезпеченні фінансової рівноваги організації в процесі її розвитку шляхом балансування обсягів надходження і витрачання грошових коштів і їх синхронізації в часі для підтримки необхідного рівня платоспроможності та можливості збільшення обсягу випуску продукції, товарів, робіт, послуг.

Управління грошовими потоками, як і будь-яке управління на підприємстві, має на увазі набір певних інструментів. В результаті проведеного дослідження науково-методичних матеріалів були виявлені найбільш затребувані інструменти управління грошовими потоками організації, до них відносяться: фінансовий аналіз; фінансове планування і прогнозування.

Інформаційним джерелом для аналізу грошових потоків на підприємстві є звіт про рух грошових коштів, який, складається за сферами діяльності підприємства - операційної (поточної), інвестиційної та фінансової. Крім нього, основними джерелами інформації для аналізу грошових потоків організації є звіт про фінансові результати і бухгалтерський баланс. Грошовий потік є мінливою величиною, тому існує необхідність в постійному перегляді та розробці критеріїв ефективності грошовими потоками. В результаті проведеного дослідження науково-методичних матеріалів були виявлені найбільш затребувані критерії оцінки ефективності управління грошовими потоками, які ґрунтуються на відносних показниках різних груп.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Біленко Д.В. Системний підхід до управління грошовими потоками підприємства в умовах ризиків та невизначеності. *Фінанси, облік, банки*. 2017. Вип. 1 (22). С. 46–54.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1999. – 528 с.
3. Бланк І. Планування грошових потоків підприємства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2016. №5. С. 31-46.
4. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту : пер. з англ. / Є. Брігхем. – К. : Молодь. – 1000 с.
5. Буряк А.В., Дем'яненко І.В. Управління грошовими потоками: сегмент фінансової політики аграрних підприємств. *Економічний форум*, 2019. № 1(4), С. 103-108. <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-4-16>
6. Вартісно-орієнтоване управління підприємствами на основі стейкхолдерського підходу [Текст] : звіт про НДР (остаточний) / кер. О.О. Захаркін. - Суми : СумДУ, 2018. - 79 с.
7. Касич А.О., Циган Р.М. Концепція обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками. *Облік і фінанси*. 2017. № 3 (77). С. 28-37.
8. Крилова О. В. Грошові потоки в системі забезпечення платоспроможності підприємства. *Економіка та держава*. 2019. № 7. С. 30-33.
9. Мордовцев О.С., Хребтов М.І. Методичний підхід до управління грошовими потоками промислового підприємства. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"*. 2020. №2. С. 3-8.
10. Майборода О. М., Майборода О. В., Реплюх О. В. Напрями управління грошовими потоками підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 305–309.
11. Механізми вартісно-орієнтованого управління підприємством [Текст]: звіт про НДР (заключний) / Кер. М.В. Костель. - Суми: СумДУ, 2015. - 84 с. URL : <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53419>.

12. Мова В.В., Семенова С.М. Комплексний і системний підходи при аналізі та формуванні грошових потоків підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2013. № 3(40). С. 15.
13. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 1 (52). С. 245–249.
14. Налукова Н., Кулина Г. Оцінка ефективності управління грошовими потоками підприємства. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2020. Випуск 1. С. 49-58. DOI: <https://doi.org/10.35774/ibo2020.01.049>
15. Нікбахт Е. Фінанси : пер. з англ. / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі. – К. : Основи, 1993. – 383 с.
16. Партин Г. О., Заdereцька Р. І., Галечко І. Б. Управління грошовими потоками підприємства й оцінювання його ефективності. *Науковий вісник Чернівецького університету: Економіка*. 2014. Вип. 694-695. С. 108–112.
17. Селіверстова Л.С. Управління грошовими потоками підприємства. *Економіка та держава*. 2015. № 9. С. 20-22.
18. Хелферт Э. Техника финансового анализа : пер. с англ.; под ред. Л. П. Бельих. – М. : Аудит, ЮНИТИ, 1996. – 663 с.
19. Циган Р. М. Удосконалення класифікації грошових потоків з урахуванням сучасних умов господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №4(106). С.150-155
20. Юрченко Ю. Управління грошовими потоками будівельних підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету* 2019. № 2. С. 36-39. DOI: 10.31891/2307-5740-2019-268-2-36-39
21. Zakharkin O. Zakharkina L. Enterprise's innovation development strategy substantiation and its aims. *Економічний часопис-XXI*. 2014. № 7–8(1). С. 76–79.
22. Zakharkin, O., Zakharkina, L., & Antoniuk, N. (2017). A comparative analysis of stock market volatility depending on investment time horizon. *Economic Annals-XXI*, 167(9-10), 49-52.

Додаток А

Таблиця А.1 –Звіт про рух грошових коштів АТ «Насосенергомаш»

Стаття	Код рядка	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності									
Надходження від:	3000	259721	316885	436611	735514	749552	846662	990793	918253
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)									
Повернення податків і зборів	3005	81046	133662	28864	174911	149867	124849	96687	98688
у тому числі податку на додану вартість	3006	81045	128758	28856	174896	149822	124849	96687	98688
Цільового фінансування	3010	243	283	385	0	0	0	0	211
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011	0	0	0	0	0	0	0	0
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	572728	623554	680866	291514	348392	323479	436263	691296
Надходження від повернення авансів	3020	7435	15705	23721	29891	3286	3386	11601	23763
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	3122	0	0	0	0	0	0	0
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035	125	156	70	6	127	343	5	947
Надходження від операційної оренди	3040	0	1027	0	1073	1391	1617	1733	1797
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0	0	0	0	0	0	0
Надходження від страхових премій	3050	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші надходження	3095	40178	23786	18614	24031	9792	11110	13523	9508
Витрачання на оплату:	3100	-269296	-339717	-413774	-447042	-456686	-535407	-570682	-626634
Товарів (робіт, послуг)									
Праці	3105	-115321	-126203	-137728	-165877	-176078	-214830	-247407	-252715
Відрахувань на соціальні заходи	3110	-57190	-64376	-67064	-73338	-49286	-59732	-67690	-70791
Зобов'язань з податків і зборів	3115	-50103	-63266	-51036	-71227	-84212	-86848	-71013	-107801
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	-27535	-38050	-23212	-33493	-38058	-31330	-5141	-27618
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	-103	-378	-465	-685	-251	0	0	-14531
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	-22465	-24838	-27359	-37049	-45903	-55518	-65872	-65652
Витрачання на оплату авансів	3135	-259315	-350255	-339938	-319986	-245605	-274640	-351461	-616794
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	-94186	-182	-111427	-566	-17502	-3723	-582	-10188
Витрачання на оплату цільових внесків	3145	-4663	-4800	-843	-5137	-11610	-1165	-539	0
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші витрачання	3190	-62808	-36919	-44124	-42468	-44869	-53121	-51003	-45809
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	51716	129340	23197	131299	176559	81980	190228	13731
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності									
Надходження від реалізації:	3200	0	0	0	0	0	0	0	0
фінансових інвестицій									
необоротних активів	3205	43171	1767	43455	488	1626	1681	2489	1099
Надходження від отриманих:	3215	0	0	0	0	0	0	0	0
відсотків									
дивідендів	3220	0	0	0	0	0	1	1	0
Надходження від деривативів	3225	0	0	0	0	0	0	0	0
Надходження від погашення позик	3230	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші надходження	3250	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на придбання:	3255	0	0	0	0	0	0	0	0
фінансових інвестицій									
необоротних активів	3260	-94911	-152303	-44076	-43076	-64561	-118815	-129115	-59468
Виплати за деривативами	3270	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на надання позик	3275	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші платежі	3290	0	0	0	0	0	0	0	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	51740	150536	-621	-42587	-62935	-117133	-126625	-58317

III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності

Находження від:	3300	0	0	0	0	0	0	0	0
Власного капіталу									
Отримання позик	3305	182402	339917	84417	0	1497	0	0	0
Находження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші надходження	3340	0	812	2034	13340	9895	3689	1686	2410
Витрачання на:	3345	0	0	0	0	0	0	0	0
Викуп власних акцій									
Погашення позик	3350	200958	302322	-47232	-82393	-132542	0	0	0
Сплату дивідендів	3355	0	-3	-1	0	-1	0	0	0
Витрачання на сплату відсотків	3360	0	-7102	-14867	-20674	-9881	0	0	0
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	0	0	0	0	0	0	0	-8826
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші платежі	3390	0	0	0	0	0	0	0	-11238
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	18556	31302	24351	-89727	-131032	3689	1686	-17654
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	18580	10106	46927	-1015	-17408	-31464	65282	-62240
Залишок коштів на початок року	3405	45310	28296	38190	87666	96638	84657	56143	118110
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	1566	212	2549	9987	5427	2950	-3322	-513
Залишок коштів на кінець року	3415	28296	38190	87666	96638	84657	56143	118110	55357

необоротних активів	3260	-14254	-20927	-6266	-8313	-3733	-18571	-13812	-15577
Виплати за деривативами	3270	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на надання позик	3275	0	-2292	0	-50657	-9867	-29930	-16500	0
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280	0	0	0	0	0	0	-3	0
Інші платежі	3290	-4338	-1807	-323	0	0	0	0	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-18579	-34547	-3583	-43669	11730	1603	-10453	-15153
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності									
Надходження від:	3300	0	0	0	0	0	0	0	0
Власного капіталу									
Отримання позик	3305	42035	6579	0	0	60988	42857	45984	22847
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші надходження	3340	375	0	0	0	0	0	0	89122
Витрачання на:	3345	0	0	0	0	0	0	0	0
Викуп власних акцій									
Погашення позик	3350	15456	10550	1510	11697	51570	41223	43109	32138
Сплату дивідендів	3355	-54	-1140	0	-427	-1300	-1050	0	0
Витрачання на сплату відсотків	3360	-6841	-9475	-12800	-16827	-18834	-15517	-15643	-17040
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	0	0	0	0	0	0	0	0
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші платежі	3390	-880	-375	0	0	-56	0	0	-35454
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	19179	-14961	-14310	-28951	-10772	-14933	-12768	27337
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	36689	-27527	-9240	1158	-950	-2051	379	10571
Залишок коштів на початок року	3405	2514	38729	9016	2813	3507	2505	454	304
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410	-474	-2186	3037	-464	-52	0	-529	27
Залишок коштів на кінець року	3415	38729	9016	2813	3507	2505	454	304	10902